ЖЕНСКИ ПОКРЕТ

ОРГАН АЛИАНСЕ ЖЕНСКИХ ПОКРЕТА У КРАЉЕВИНИ С. Х. С.

Администрација: Кнез Михаилова, 46/I. | Уредници: АЛОЈЗИЈА ШТЕБИ ДАРИНКА СТОЈАНОВИЋ | Београд, 1 септембра 1927. БРОЈ 15 — ГОДИНА VIII. | Власник за А. Ж. П. МИЛИЦА ДЕДИЈЕР | Излази 1 и 15 у месецу. — Годишња претплата 48 дин. За иностранство 60. — Примерак 2 динара.

Редовна Годишња Скупштина

Алиансе Женских Покрета у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца

одржаће се 17 и 18 септембра 1927 у просторијама Женскога Покрета у Београду, Кнез Михаилова ул. 46.

Поред делегата, који имају право учешћа на скупштини, скупштинским седницама могу присуствовати и сви чланови Женскога Покрета.

Почетак рада скупштинског у суботу, 17-IX, у три часа по подне.

Једно обећање.

На збору демократске партије у Белој Цркви рекао је Министар Спољних Послова, господин Др. В. Маринковић, између осталог и то да је време да почне и код нас *политика начела*. Важна и значајна реч за будућност, а страшна осуда досадашњег политичкога рада свих влада и партија.

Скоро девет година, дакле, био је наш политички живот начелан само у безначелности, био је лутање, био је вођен од личних интереса појединаца и партија. Колико драгоценог времена смо изгубили, колико енергија је било потрошених ни за шта, колико разочарења су имале оне личности, које су хтеле искрено и поштено одмах после уједињења да се лате посла око сређивања економских и социалних прилика у земљи.

Свршетак рата је неминовно тражио зграду нашега господарског живота на сасвим новим базама. Али, начела, програма за тај посао није било и зато је имала бесвесна спекулација широко отворено поље. Фацит тога рада је економска криза и то у земљи тако богато обдареној природним богатством. Јер, није било начелне владине политике, елементи који су искључиво тежили брзом обогаћењу без избора средстава, овладали су нашим економским животом, док једног лепог дана није дошло до неизбежног краха банака, индустријских подузећа, трговина. Тај крах је имао ужасне последице за широке кругове и пољуљао је наш кредит у иностранству. Занемарила се пољопривреда, која мора да чини најчвршћу базу нашега економског живота и место солидних малих и средње великих сељачких газдинстава, ми имамо сељаштво, које је у рукама бесвесних зеленаша.

Рат је оставио много отворених рана, које би народ могао сам да излечи, и ако је располагао малим средствима, само да је имао мудре и свесне воће. Поменућемо само инвалидско питање и питање подизања услед рата упропашћених сељачких газдинстава. Дилетантизам и неодговорност су преовладали, и питања која су решиле на узоран начин остале државе, међу којима се налазе и неке изашле из рата крајне ослабљене, ми смо решили тако, као што би их решила само још предратна Турска.

Питање правилног опорезивања свих слојева, на основу њихове фактичне материалне снаге, још до данас није решено и због тога се поджрава у народу уверење да постоје у нашој држави два народа, онај који је ослобођен и онај који је био ослобођен и тај део мора плаћати преко своје снаге. Безначелност у том за државу тако важном питању, ако не из другог разлога, бар из самога фискалног разлога даје повода разним демагозима за распаљивање племенских страсти. После девет година државног живота није био предложен Народној Скупштини ни један рачун о томе, како су се употребили државни кредити, народ не зна у какве сврхе је давао новац. То је опасна игра са стрпљењем народа.

Безначелна политика нас је довела до хаотичне државне администрације, која је баш ових дана добила одличну сведоџбу у ужасном догађају у Плевљу — сресни поглавар на челу разбојничке банде!

Спољна политика је ишла путем, који нас је довео до великих тешкоћа и ако за Балканску државу баш није било тешко пронаћи правац, који би нам дао значајну улогу у интернационалном животу.

Могли бисмо да бројимо у бесконачност «успехе» наше безначелне унутрашње и спољне политике, али констатујемо само најкрупније грешке досадашњег политичког рада. Узроци за овакво стање у првом реду су у безначелности у свима питањима, која су судбоносна за живот државе. А у другом реду је проузроковала ово стање политика, која је проглашавала сваки који се дрзнуо изрећи објективну критику над радом политичке странке, која је била на влади, за противдржаван елеменат. И сваки који је испољио *своје* погледе на национално и социално питање, добио је знак комунизма. Тако се систематски угушивала објективна опозиција, без које је здрав политички живот немогућ и уклањали су се они прави патриоти, који имају кичму, а ширили су се медиократи.

Народ је за све то време изгледао као стадо оваца, које је изабрало за чувара курјака да га заштити пред медведом. Тај народ је мирно трпео, веровао је обећањима професионалних политичара и гледао како се не поштују закони, који гарантују слободу уверења, личну сигурност и напредак економског и социалног живота. Био је оруђе у рукама неодговорних вођа и крајње је време било да је изговорио активан министар реч о начелима у политичком животу. Уверени смо да ова реч није празно обећање, пошто јој је рекао озбиљан политичар и државник на тако важном месту. Ова реч не сме да остане само изборна парола, *него мора остати жива истина.*

Алианса Женских Покрета као представница најсвеснијих жена у нашој земљи радује се тој речи у нади да ће се и женско питање у будуће третирати као начелно питање народног и државног живота.

Алианса Женских Покрета.

Важан Захтев Словеначких Учитељица.

Народни Женски Савез и Алианса Женских Покрета су поднели Министарству Просвете резолуцију »Друштва Словенских Учитељица« у којој захтевају нарочиту наставу за учитељице, да би могле поучавати домаћинство и најпотребније знање о пољопривреди.

Од наших учитељица, нарочито оних на селима, захтева се уопште много више, но што је потребно само за њихов позив васпитача омладине. Учитељи и учитељице морају да врше своју просветну улогу у народу, и потребно је да за тај задатак буду нарочито припремљени. С тога је „Друштво Словенских Учитељица“ у Љубљани приредило у мају месецу т. г. нарочито предавање о томе, како треба да раде учитељице изван школе на селима. Предавачица, г-ца Марија Плешко, учитељица на Врхници, из своја практичног искуства је дала преглед рада, који би требало да врши сеоска учитељица за добро нашег народа. С правом је нагласила предавачица, како су младе учитељице незадовољне и несрећне, како не умеју да нађу додир са народом у коме треба да раде. Кривица за тај факт не пада само на учитељице, већ је највећи део у томе, што не добију потпуну спрему за свој рад. Нашим учитељицама недостаје систематско образовање у домаћинском раду и за пољски рад, и с тога је неопходно потребно да се наџрт програма за учитељске школе допуни у овоме правцу, ако хоћемо да је учитељица пријатељ и саветодавац народу. Предавачица је лепо оцртала са каквим радом може учитељица да придобије поштовање и љубав своје околине, речима:

»Како су захвалне сељачке девојке ако их упозоримо како треба да уреде дом на практичан и естетички начин, који би се добро могао прилагодити сеоским приликама. Не кваримо сеоске домове и девојке варошким укусом, узбудимо код њих свест да за сеоско дете нема лепшег краја но што је сеоски дом, да је у толико срећније, у колико више труда, жртве и интелигенције употреби за његов процвет«.

Ту, ми учитељице, имамо бесконачно поље за просветан рад изван школе. Колико би добила угледа учитељица, која би н. пр. научила жене у крајевима где се не може трошити млеко, да праве тврде и меке сиреве од млека које им преостаје. Или, ако н. пр. преко лета покаже како се праве разни сокови од воћа, с јесени како се кухају обичне мармеладе, воћни сиреви и обични компоти на случај болести у кући, а такође и зато, да се и на сеоски сто за време празника изнесе какво боље јело и мало промене. У зимском вечерима, када се приближују празници, можемо их учити прављењу доброг тесте, припремању разног јела од меса, и како ће најбоље да употребе сушено месо, које готово свуда умеју само да скувају, а такође да справе и поврће, које обично врло мало познају, а нарочито да припремају болесничку храну.

У зимском вечерима такође би могла учитељица да им излаже најпотребније о вртарству, па чим дође пролеће — ако нема школски врт на расположењу — сигурно да би која добра и разумна домаћица дала свој врт, да га заједнички уреде са учитељицом. Такав врт ће бити узор за цело село, јер и деца ће се научити да гаје цвеће, поврће, лековито биље, ниско воће и џбуње. Тако би их могла упозорити на оно воће, које успева добро на дотичноме месту, и на шкодљиве инсекте и како ће се најбоље од њих одбранити.

Не заборавимо нарочито пуку о хигиени! Докле год наше матере и девојке не буду поучене о условима за развитак разних бактерија, нећемо постићи чистоћу ни за децу ни за дом. Свакој жени мора ући у крв, да су сунце, ваздух и здрава вода највећи непријатељи болестима, трулежи и буђи.

На крају напоменућу још да је потребно да се сељачкој жени, која пати уздигне свест. *Онаје треба да је поносна, што јој је дато да на својој* земљи гаји здраву, радну децу, и ако много пати, — нарочито преко лета — ипак ради на здравом сунцу и свежем ваздуху, и да она и њена породица могу јести ситог и течног

јела по два пута дневно. Колико је жена, које од јутра до мрака раде по фабрикама, живе у затвореним собама, па поред свега тога још немају ни хлеба. Отворимо женама очи за све лепоте и благостања сеоског живота, можда ћемо на тај начин спасти бар неколико сеоских девојака да остану у својим породицама, можда ћемо на тај начин мало ограничити исељавање у варош, јер толико здраве сеоске деце пропада, и варош их поквари."

Да би учитељице могле да раде у томе смислу у народу, предавачица је поставила следеће услове:

„За такав рад је потребна другојачија изобразба, но што је добија данашњи учитељски нараштај. Не престајмо никако захтевати да се на учитељским школама уведе и пети разред,ради домаћичке и пољске наставе. Али, ако је тај захтев тако тешко изводљив, нека Друштво Словенских Учитељица предложи следеће:

Да Министарство Просвете постави са сваког женског учитељског школи стручну учитељицу за домаћичко-пољопривредну наставу, која је имала вишегодишњу праксу на селу, ако је могуће, која је и рођена и одрасла на селу. Она нека у сваког години даје наставу до два пута недељно, и нека такође изведе и практични течај. За сада — докле не добијемо пету годину — могли бисмо се задовољити са практичним течајем од 2—3 месеца: април, мај, јуни, или мај, јуни и јули, и то на каквој државној домаћичкој школи. Ти месеци би били најповољији, јер се тада ради највише у вртовима и на њивама, у јуну је прво воће и поврће, а и много млека за израду сира. Рад би се могао поделити на три групе: кухање, домаћи рад, и рад у врту, на пољу, ливадама и у штали. Теорија би се учила само толико, колико би било неопходно потребно за практични рад, или за допуну."

На подлози захтева, који је поставила предавачица, била је једногласно примљена резолуција, која је била предата, као што смо у уводу рекли, Министарству Просвете. Резолуција гласи:

„Учитељице сакупљене на скупштини „Друштва Учитеља у Љубљани", 14 маја т.г. су при реферату „О потреби образовања учитеља за пољско домаћичке радове" једногласно примиле следеће:

I. На женским учитељским школама да се уведе настава за пољске радове и домаћинство са следећим предметима: домаћинство уопште и домаћинство дома, настава о животним намирницама и прехрани, вртарство, обрада њива и ливада, воћарство — употреба воћа, млекарство, и основна пука о живинарству, гајење пернате живине, нега одојчади и нега болесника.

II. Пошто теоријско знање није довољно, потребно је да се учитељске кандидаткиње практично извежбају за сеоско домаћинство у тромесечним обавезним курсевима, који се врше на државним домаћичким школама у месецима мају, јуну и јулу. У ту сврху да се матура у учитељским школама обави у априлу.

III. За учитељице, које су већ постављене, требало би да се организују необавезни тромесечни курсеви, на државним пољопривредним школама у месецима августу, септембру и октобру, на којима би се практично и теоретично научиле сељачком домаћинству бар у главним потезима.

IV. На женским учитељским школама да се установи настава о домаћинству и пољопривреди, и да се за ту наставу узме учитељица са стручном спремом и вишегодишњом праксом на селу.

Само ако буду учитељице у томе правцу темељно спремљене, могу вршити са успехом свој важан задатак као васпитачице народа. Свесне смо да до сада овај задатак нисмо могле потпуно вршити. Узрок је за овај неуспех у томе, што досадашње учитељске школе нису давале ни у каквом погледу потребне основе да учитељице схвате потпуно сеоске прилике, и да са практичним саветима и свестраном помоћи могу установити ову преко потребну везу међу народом и школом, која настаје само у међусобном разумевању и поверењу.

Практични курс је најзгоднији да се обави одмах после матуре: 1) јер се тако кандидаткињама даје закључна наобразба, и остаје им ипак неколико недеља одмора пре почетка службе; 2) пошто кандидаткиње у то доба још нису постављене, одпадају одуства и замене, што је и у финансијском погледу најугодније; 3) пролетње доба, мај, јуни и јули, је најзгодније, јер се тада обрађују њиве, ливаде, вртови. У то доба је најлакша продукција млечних производа, и наилази прво воће и поврће, које је на расположењу за кухање и конзервирање.

Пошто сматрамо да су ови наши предлози нужно потребни за развитак модерне наставе, молимо да их Министарство узме у обзир приликом израде новог школског закона. —

У интересу нашег земљорадничког народа је да Министарство Просвете у потпуној мери задовољи захтеве Друштва Учитеља. Очекујемо да Министарство покаже толико увиђавности да наставу о домаћинству унесе у нацрт наставног плана за женске учитељске школе, и да према томе уреди и наставни план основних сеоских школа. Ако у Министарству Просвете не наиђемо на разумевање за ове захтеве, очекујемо од наших народних посланика, који толико воле да говоре о потребама нашег села и нашег земљорадничког народа, да они траже да сви ови наши захтеви остваре.

Данске Висоне Народне Школе.

Прва половина прошлога века представља за Данску најнездравије доба њене Историје, доба празних, јалових, бесмислених политичких и других борби, доба трајења времена и енергије у лудо, па и у негативне сврхе. И материално, и морално, и национално, и политички, Данска је у опадању. Међутим, њен давнашњи непријатељ Немачка, односно тада још Пруска, налази се у сталном напредовању и јачању у свима правцима.

Занесена међусобним ситним борбама и разним политичким и другим штетним страстима, Данска не увиђа опасност у којој се налази. Први који је то јасно увидео био је велики дански теолог, историчар и песник Николај Фредерик Северин Грундтвиг. Он диже заставу националнога препорода, али не само данскога, него заједничког нордијскога, скандинавскога.

Он израђује идеју нордијскога јединства, затим друштвенога јединства и покушава да пре свега изврши коренити реформу цркве, религије, односно моралнога основа народнога живота. У истоме циљу, а нарочито у жељи да створи од данскога народа једну хармоничну хомогенузаједницу, која ће бити чврсто повезана братским искреним везама и љубављу, међусобно мржње и међусобних борби које су је раздвајале, он долази на идеју једнеједиственe Високе Народне Школе, која би била школа за омладину свих сталежа, и у којој би се сви подједнако напајали љубављу за своју ужу и ширу отаџбину, као и међусобном љубављу, прелазећи преко сталешких и других граница.

Али, ове идеје су наилазиле на слабо разумевање. Шта више Грундтвиг је био чак и прогањан. И тек када је Данска доживела онај тешки удар 1864 г., т. ј. када јој је Пруска отела покрајине Шлезвиг-Холштајн, и када је територијално постала мања него икад раније, дански народ почиње да долази к себи; Грундтвиг доживљује пун успех и његова идеја Високе Народне Школе захвата огромног маха. Данска почиње свој нови живот у духу грундтвигианизма. Неколико десетина Високих Народних Школа ничу широм мале Данске и постају легла новога, здравога националнога и културнога напретка. И ако оне нису могле бити тачно оно што је Грундтвиг желео, ипак оне су одиграле и играју и данас првокласну улогу у целокупном данском народном и државном животу. Наиме, оне су постале првенствено сељачке школе. Отуд и погрешно име које им свет обично даје »сељачки универзитети.«

Моћни замах којим је Грундтвиг заталасао заспалу енергију данскога народа није ни данас после три четвртине столећа опао. Данас је мала Данска једна од најкултурнијих земаља света, држава која нема ниједног неписменог становника, земља са на далеко чувеним пољопривредним, занатским и другим стручним школама и са неколико десетина Високих Народних Школа — на три милиона становника!

Пре кратког времена имала сам ретко задовољство да проведем неколико незаборавних часова у једној оваквој школи и да се извините упознам са њеним радом. Апстрахујући сам рад и предавања, дух који у овим школама влада представља свакако најсавршеније духовно јединство између наставника и ђака — идеал коме теже сви програми модерне наставе. Али, да ли би се могао и дати назив школа установама које са обичним школама имају једину ту додирну тачку што се у њима стиче знање? Јер, то су у ствари велике породице које жеља за науком сакупи за неколико месеци под један кров. Формална страна школе у опште и не постоји. Управитељ школе уједно је и отац ове велике породице, њему се приступа у свако доба и са потпуним поверењем, а његова ужа породица, породица је свих ђака. Баш рад тога сталнога контакта школа је удешена на интернатској основи. Управитељ, његова породица, наставници и ђаци ручавају за истим столом, часове одмора проводе заједно, заједно одлазе у шетњу и излете. Вечери се прекраћују домаћим концертима и народним играма а све те мале забаве приређују се у управитељевом приватном стану.

Свакоме ђаку остављена је потпуна слобода. Нема никаквога принудногa средства да се он натера на рад и дисциплину. Нема испитивања, бележења оцена, нема такмичења никоје

Матилда Серао.

Међу италианским романсиерима XIX века има више жена-писаца од којих је Матилда Серао једна од најпознатијих и најпопуларнијих. Кроз дуги низ година она је дала велики број дела, поред тога што је као сарадник многих листова и часописа написала хиљаде чланака. — Матилда Серао је завршила свој дуги и плодни живот и рад у Неаполу овога лета, 25 јула.

Интересантан је цео живот ове темпераментне и ватрене Наполитанке, и ако није рођена у Неаполу. Родила се у Патрасу у Грчкој 7 марта 1856 године. Она је била кћи Наполитанца Француског Серао и Паулине Бонели, Гркиње из аристократске породице. Мати Матилде Серао, жена велике културе, била је прва њена учитељица. У детињству је Матилда била врло живе природе, са великим бистрим очима и бујном коврџастом смеђом косом (тако је сама себе описивала) — таква је дошла са родитељима у нови завичај, Неапоље. Њен таленат није се јавио рано. У осмој години будуће списатељка, размажена јединица у мајке, није знала ни читати ни писати. Али, ускоро и за кратко време, поред болесне матере, она је учила, и када је бледа стрпљива госпођа оздравила, Матилда је читала и писала коректно. Њена прва лектира била је једна огромна књига: целокупна дела Шекспирова.

Матилда Серао се брзо развијала. Похађала је језуитску школу где се пробудила њена интелигенција и за кратко време она је стекла диплому са којом је добила место телеграфисте. Четири године, од своје осамнаесте до двадесет друге, Матилда Серао је куцала у тастер за 80 лира месечно. Тада падају и први њени књижевни покушаји. Написала је: *Normale feminile* и *Telegrafista dello Stato*. Пошто је добила место да може живети (отац јој је адвокат без праксе) млада телеграфитскиња је почела да пише не само за своје лично задовољство, него и за јавност под псеудонимом Tuffolina. Публика се одазвала. Охрабрена Туфолина ради даље, шаље новеле *Opale* која привлачи пажњу неаполске критике и бележи први корак младе списатељице. Ушла је у рад интензивно од 1878 године. Завлаче се и изван неаполских граница, у разним италианским књижевним часописима.

Велики књижевни центар у ово време у Италији био је Рим где излазаи *Capitan Fracassa*, око кога су сакупљени тада млади: д' Ануниџо, Едуард Скорфоло, Паскарела, Васало, Мартини, Лоди и др. Матилда Серао је неуморна. То нису биле само елегантне новине, него дају основе новом журнализму и новој италианској књижевности. Чувени *жуйи салони*, који су се у ствари сводили на једну узану собицу, често су окупљали најславније савременике. У овој средини пуној одушевљења у коме је журнализам неговао полемику са тоном највећег кавгаџерства, Матилда Серао је писала оштроумне шале. Године 1885 она се удаје за Едуарда Скорфоло и има четири сина: Антонија, Карда, Паола, Микеле и кћер Елеонору. И ако је била предана мати, ипак без прекида наставља свој књижевни рад. Између 1879 и 1881 имала је већ читав низ књига од којих је роман *Fantasia* изазвао најживљу полемику међу критичарима. Са својим мужем, Скорфољом, основала је и издавала лист *Mattino*. Али, журнализам који је Матилда Серао тако много волела и који је у једном дело дефинисала: »живот примамљив, али несталан, пун великих задовољстава, али пун и великих болова« — није је удаљио од књижевности, шта више био је за њу подстрек за рад. Она ствара обилно. Због своје плодности Серао је названа италианска Жорж Санд. Многобројни романи и новеле изашле су из њене маште. Она достиже врхунац успеха у делу *Il Paese dui cuccagna*.

*

После романа *Fantasia*, хронолошки говорећи, следовали су — поменимо само најважнија дела — *Addio amore! Castigo, All'erta sentinella, Gli amanti, Le amate, Dopo il perdono, Evliva la vita, Fior di passione, Storia di una monaca, Il romanzo di una fanciulla, Donna Paola, La Madona e i santi*, и тако даље, и тако даље.

Период најинтенсивније продукције Матилде Серао почиње романом *Il Paese di cuccagna*, писаним са социалном тенденцијом. У њему је Серао тражила да угуши рафинираном живот и страсти својих наполитанских љубавника. — Под утицајем неомистицизма који се јавља, појавила се 1898 њена књига успомена »За Свете Земље *Nel Paese di Gesu*, у којој је она дала књигу. пуну осећања »Фигура Христова је највећа, најхуманија — мој пут у Палестину ми је потврдио ову моју мисао«, изјављује она.

Цело књижевно дело Матилде Серао писано је са дубоком психологијом. Њени људи живе, раде и боре се, и ми осећамо то, а када оставимо књигу, и даље мислимо и живимо с њеним јунацима. Она сама каже: да је све у њеном памћењу живи спомен, да види докле се простиру разни животи, наслагани као слојеви геолошког живота у кори земљиној. Она бележи живот као што га налази, без реконструисања измишљених бића и живота. „Од првог дана од када пишем, никада нисам хтела ни знала да будем друго до веран хроничар свога сећања".

Главни јунаци и јунакиње Матилде Серао су махом из аристократације напол итанске. У добро простудираним романима *Због ом, љубави!* и његовом наставку *Казна*, Матилда Серао је фигуре сестара Ане и Лауре, као и тип Чезара Диаса изградила са свима танчинама психоанализе. Она је показала све познавање људске душе. На педесет страница она износи духу несрећног Чезара који ће да свисне од бола и жалости крај мртвачког

врсте, па по свршеној школи нема ни дипломе. Ове изискује дух саме школе, а постизава се још и то да у такве школе долазе само они које привлачи жеља за науком, а не жеља да стекну диплому, и да се њоме користе у даљем животу.

Сваки дан почиње јутарњом песмом — молитвом, затим часом гимнастике, и тек се онда приступа раду. Предавања се држе из биологије, хигијене, географије, религије, историје, рачунице, данског језика, физике и хемије. Девојке имају још специалне часове из природних наука, књижевности и ручнога рада, а младићи уче више рачуна, геометрије, социологије, економије, основне законе и мерење земље.

Предавања у овим школама трају за мушкарце пет месеци, а за девојке три месеца. Младићи проводе у школи зиму — у доба када нема пољских радова — а девојке лето. По свршеној школи младићи се враћају плугу, а девојке домазлуку, или одлазе у какву стручну школу, јер ове народне школе имају само за циљ да дају опште погледе из појединих грана наука и да прошире знање оних, који после осам година проведених у основној школи не одлазе надаље школовање по средњим школама и универзитетима.

Наставници из чистога идеализма а уз врло скромну награду — јер се ове школе издржавају само ђачком школарином и минималном државном потпором — тихо и скромно, често по далеким, забаченим малим местима, посвећују цео свој живот омладини.

И од њих се не траже квалификације на хартији. Међу њима има људи и жена са универзитетским образовањем, мушкараца најчешће теолога, са учитељском школом, а често само са слободним образовањем без икакве дипломе.

Ова кратка излагања представљају само површну слику чувених данских еселачких универзитета« који су играли тако велику улогу у духовном препорођају данскога народа.

Данас када и ми преживљујемо тешку духовну кризу слична овој коју је дански народ преживео пре једнога столећа, историја велика учитељица живота, још једном нам указује да нам у морално препорођеном и просвећеном народу једино лежи оздрављење.

Само да ли ћемо још дуго чекати југословенскога Грундтвига?

Београд. Д. Мародић.

Претплаћујте се на „Ж. Покрет"!

Црногорка.

О Црногорки се мало зна и говори, и ако је она некада својом лепом појавом и китњастом ношњом јако привлачила пажњу туристичког света, који је обилазио Црну Гору.

Из витешког доба, кад су Црногорци ишли из боја у бој са Турцима, забележени су лепи примери пожртвовања и јуначки подвизи Црногорке. Није био редак случај да Црногорка после погибије брата или мужа обуче витешко одело и припаше свијетло оружје и бори се раме уз раме са мушкарцима. Познато је, да су раније Црногорци ратовали о своме руху и кругу. Црногорке су им биле једина комора. Код својих кућа обрађивале летину, носиле храну и муницију својима на фронту и износиле рањенике из борбе. У то доба живот Црногорке је тежак и примитиван, живела је у тешким социалним приликама. Сматрана је нижим створењем од мужа, брак је закључиван без пристанка њеног, никад није седела за истом софром са мужем, на улици је ишла позади њега неколико корачаји, и никад га правим именом није ословила.

Осамдесетих година прошлог столећа престаје борбе са Турцима. Настаје подужи период културног и економског препорођаја Црне Горе. Живот Црногорке постаје бољи и сноплвији, почиње похађати школу и узимати живљег учешћа у друштвеном животу.

Почетком овог столећа водила се жучна политичка борба у Црној Гори за грађанске слободе, против апсолутизма и ненародне политике последњег Петровића-Његоша. У тој неравној борби Црногорка је узела видног учешћа као «клубашица», помажући напредни покрет младе Црне Горе. Она је поред мајчина млека децу своју задојавала идејом народног јединства и уједињења.

Настају ратови за уједињење — балкански и европски —, Црногорку опет видимо како гине на фронту — Скадру и Гласинцу — довлачећи храну својима.

За време ропства Црногорка је остала на достојној висини, и ако је много препатила, јер су људи били или изгинули или интернирани. А није био редак случај да црногорским гудурама одјекују пуцњи младих Црногорка, протестујући против срамне капитулације, и штитећи нејач од мрских освајача.

После рата настају друге социалне прилике. У Црној Гори, као и свуда, рат је оставио дубоког трага. Он није само изменуо облик држава, већ и социалне прилике и економске потребе човека. Што се тај друштвени прогрес мање осети у Црној Гори, криве су тешке економске прилике у којима се налази. Мала и пасивна покрајина, у слабој вези је са дрвавом. Отуда је садашњи социални положај жене тежи него у иједној покрајини наше отаџбине.

Садашња Црногорка је нарочити тип. Лепо и правилно развијена, пријатне спољашности, са свима одликама брђанке, којој је јужно сунце мало преплануло лице. Код Црногорке је необично развијен култ мајке и нарочито култ љубави према брату. Лако се прилагођава приликама, радо прима новине. Са доста разумевања прати моду у колико јој материалне прилике дозвољавају; интересује је у опште социални живот. У слободним часовима радо се бави литературом и показује доста смисла за образовање хуманих женских удружења. Као домаћица Црногорка је примерна. Има доста разумевања за кухињу, обично сама себи прави тоалету. Национална ношња у варошима се губи. —

Женски Покрет имао би одличног успеха код Црногорке, само би требало мало више штампом и нарочито живом речју у самом народу пропагирати идеју за еманципацију жене.

Подгорица. П. Б.

Живела напредна Војводина!

Пре кратког времена је одржан у Сенти конгрес Савеза Војвођанских Градова, на коме се расправљало и о женском праву гласа.

Вршачки градоначелник говорио је против женског права гласа, док је градоначелник из Великог Бечкерека, г. Алексић, говорио у прилог женског права гласа, тако да је Савез прихватио предлог, да добију активно и пасивно право гласа жене које имају четири разреда основне школе, или ако су самосталне занатлије.

Алианса Женских Покрета се искрено радује овоме закључку представника војвођанских градова, а ако не одговара потпуно њеним принципима. Ми тражимо опште и једнако право гласа и отклањамо цензурисање било по школској спреми, било на основу плаћајућег пореза. Али, сматрамо да и овај закључак значи у нашој конзервативној средини леп напредак, и биће нам подстрек у нашој борби.

Дечја Опоравилишта Црвеног Крста.

— Опоравилиште у Ковилачи —

Црвени Крст у миру *настављa* свој хумани посао започет у рату негом рањеника и болесника. Један од најзначајнијих и најхуманијих послова Ц. К. у миру јесте, несумњиво, *подизање народног здравља и његово здравствено просвећивање.* Установе кроз које Ц. К. ради у духу овог задатка, то су и ова *Дечја Опоравилишта.*

Мисао о оснивању Дечјих Опоравилишта, поникла још пре великог светског рата, а после њега нашла је пуног изражаја, поглавито због огромног броја наше ратне сирочади, чији херојски очеви остадоше на пољу части, а коју је ваљало прихватити, улити им животне сокове, и оспособити их за живот и рад у корист и њих и друштва.

Да се та мисао и у дело приведе, припомогао је и велики дар познате пријатељице нашег народа из Америке, госпође д-р Розалије Мортон. Она је дала седам великих шатора са целокупним материалом: сто постеља, кревета и сав остали прибор за ову сврху.

Благодареки томе, 1923 године 9 јуна отворено је Прво Дечје Опоравилиште на Авали. У свом свечаном говору одржаном том приликом, председник санитетске секције Главног Одбора Ц. К., г. д-р Жарко Рувидић, санитетски генерал, изнео је све фазе по овом питању, и старање Ц. К. за отварање овог Дечјег Опоравилишта, истичући да се оно нарочито подиже на Авали, крај гроба Незнаног Јунака, да сени наших великих бораца за ослобођење и уједињење нашег троименог народа спокојно уживају заслужени мир благодареки старању њихових живих ратних другова о оставленој им њиховој деци, а у исто време, да деца погледајући тако често гроб Незнаног Јунака имају увек у виду дивовску борбу и самопожртвовање својих очева за данашњу слободу, сјај и величину нашег племена.

одра своје младе жене Ане, у бело обучене, све у цвећу. Ова белина и тишина пеку Чезара који је узрок њене смрти, јер се цинично играо са њеном превеликом љубављу. Грижа савести изазива му најживље слике из прошлости и ове мисли пуне кајања. «Никада, никада не бих веровао да ће се убити Ана. Да ће дрхтати, плакати, јецати — да, да ће јој образи пребледити, очи поцрвенети, усне помодрети — да, да се неће смејати више, да ће јој сузе непрекидно влажити очи — да, да ће кршити руке, проводити дане у очајању, бити млада а осећати се од сто година, лепа а не волети више своју лепоту, бити окружена љубављу, а не видети своју љубав — да, то раде све осетљиве душе; али да се убије — никад.

Колико ли је пута, када би му очајна његова жена запретила таквим чим, слегао раменима не верујући јој, презирући је још већма због те таште речи, вређајући је подругљивим погледом. Није веровао»...

Сада стоји пред величанством смрти и ређају му се муњевитом брзином мучне успомене и страшни прекори.—

Матилда Серао је писала и путописе и драме. Дала је популарну драму *Сестра Тереза*, али не са успехом. Са једним француским драматургом изнела је на сцену роман *После ојроштаја*, даван први пут у Паризу. Успех готово исти. Најзад, у сарадњи са Ернестом Муроло преради приповетку *Или Ђованино или смрт!* — Овога пута са извесним успехом.

Последња фаза њеног књижевног рада је од 1914 године када је после четири године рата — за време којих је дала *La mano tagliata* — написала *Није одговорила*, роман несрећне љубави Павла Руфо и Диане Сфорца. Затим је писала један ратни дневник жене: *Parla una donna!,* 1914 *Живот је тако дуг!* и 1921 *Молитве*, где се опет вратила мотиву неомистицизма. —Матилда Серао је била велика противница рата, стално понављајући мисао: да се рат избегне по сваку цену. У роману *Mors tua* дала је врло тужне стране великог покоља који уништава цео рад мајке.

*

У Неапољу су је сви звали *'A Signora.* Од обале Кјаја, број 264, сваког дана у један час'у поднe, она се пела у кола са белим коњем и ишла у редакцију свога листа *Giorno* (основаног 1903). Била му је директорка и будно је била над сним пословима. Кад би се појавила, сва би се редакција узбунила. Она је била жена јаке воље којој се морало покоравати.

Своја уметничка дела писала је код куће од десет часова у вече до два часа ноћу, окренута погледом црном кратеру Везува и врху Посилипо. Радила је до последњег часа. Њени списи су наставили њен рад. Поводом њене смрти италиански хроничари су забележили: да је последњи рад њен био за часопис *Nuova Antologia* «Личне успомене на породицу Елеоноре Дузе», а последњи чланак који је послала на пола сата пред смрт у штампарију за лист *Giorno* био је *I Moseoni.* Смрт јој је затекла за писаћим столом.

Пре месец дана познати француски писац Пол Бурже послао јој је своје најновије дело *La duchesse bleue* са посветом: «Хтео бих написати ваше име, драга Госпођо, на чело свога дела да би имало већу вредност као га посветим гениалној романсиерки која нам је дала *Il Paese di cuccagna*».

Матилду Серао су у личном животу јако ценили. Све највеће италиансике уметнице биле су јој пријатељице, као и књижевници и познаници. Радо је правиле везе са крунисаним главама и високом аристократијом: са Евгенијом, женом Наполеона III, Маријом Софијом, бившом краљицом напулитанском, краљицом Наталијом Обреновић, краљицом италианском Маргеритом, аустриским двором.

*

Матилда Серао је издала двадесет романа, десет збирки приповедака, два путописа, једну књигу о лепом понашању и на хиљаде чланака по часописима и листовима. У њеним делима је толико духа, толико лепих оригиналних мисли и афоризама да ће се увек читати са задовољством. Њена дела ће имати трајно место у италианској књижевности, а њено ће име остати између најбољих италианских романсиера.

Код нас је Матилда Серао доста превођена. Г.Г. Михаило Добрић и Борђе Стефановић, и други, превели су њена већа дела, као: *После ојроштаја, Због ом љубави и Казна, Љубавна писма, Љубавне исйовести пуне страсно жалубљених жена, Сентименталне новеле, Није одговорила, 1ри жене, 1ри љубави, Цвеш страсши.* —

У сећању нашем су многи спомени на живе типове и догађаје прочитане у њеном књижевном делу. Матилда Серао је била песник љубави, нежне женске душе пуне болних крикова, срећних и несрећних људи, јаких страсти и великог бола у малом човековом срцу.

Београд. Д. Ст.

Женско Добродено Удружење у Трсту је најбеља словеначка женска организација у Италији. Годишња скупштина њеогва је била 23 јуна у Трсту у великом присуству чланица. У главноме се састоји рад тога друштва у социалној помоћи деци и у просветном раду међу женама. У тај просветни рад спада у највећој мери издавање месечника »Женски Свет«, који има сада 15.000 претплатница. Председница Удружења је госпођа Антонија Славикова. Она је изложена свемогућим фашистичким шиканама, али ипак не клоне. Фашистички притисак постаје из дана у дан све већи и Словенкиње у Трсту озбиљно страхују од дана, кад ће им бити више немогућ сваки јавни рад. Само још једну једину школу—и то приватну—имају Словенци у Трсту, али и та је у опасности да је почетком нове школске године затвори италианска култура...

По овом говору, г. д-р Рувидић предао је Опоравилиште управнику г. д-р Војиславу Сретеновићу лекару, изложив и задатак и принципе о уређењу овог Опоравилишта.

Ово прво Опоравилиште радило је два и по месеца; примило је 167 деце (94 девојчице, 73 мушкарца), више од половине није имало ода, а од ових 42% погинуло је у рату.

Сјајни резултати рада овог Опоравилишта створили су уверење код представника нашег Ц. К. о неопходности Дечјих Опоравилишта; она су оправдала полагане наде и постала су предмет нарочите пажње Црвеног Крста.

С тога је идуће године отворено и друго Опоравилиште у Кошутњаку.

Оно је радило од 25 јуна до 4 августа, свега 39 дана, а под управом опет лекара г. д р Младена Милошевића, сада ср. лекара у Богатићу. Прошло је 87 деце (51 женске и 36 мушких), 4/5 сиротне и без родитеља, а 1/5 плаћајућа.

9 јуна 1925 г. отворено је на Авали и радило до 31 августа свега 53 дана. Прошло је 181 дете (85 женских и 85 мушких). Без ода деце је било 97, од којих су 62 погинула у рату. Без ода и мајке — 9, свега 106 или 58%; чиновничке деце било је 21 или 11%, трговаца 6 или 3%, занатлијске, радничке, службитељске 48 или 21%.

Управа над овим Опоравилиштем била је поверена мени.

Ове године Београдски Одбори Ц. К., примајући ову установу од Главног Одбора, — под председништвом генерала г. Станоја Ристића, одлучио је да се увећа број Опоравилишта и тако омогући већем броју деце опорављење и окрепљење на свежем шумском ваздуху. И тако су ове године формирана четири Опоравилишта, свако по 50 деце, и то: два на Приморју, а два: у Ковиљачи и Руднику.

*

Да би се до што бољих резултата до шло, у свако Опоравилиште упућена је по једна чланица Управе. У ово Опоравилиште упућена је агилна чланица г-ђа Јела Ивановићка.

По утврђеном принципу свако се дете, пре него се упути у Опоравилиште, лекарски прегледа. *Ти прегледи пружају импресивну слику о жалосном здравственом стању наше школске деце:* бледоћа, закржљалост у рашћењу, анемија, мршавост и деформисан грудни кош — општа су појава. Многа су деца носиоци отечених жлезда на врату; — у опште, то су организми слаби и неотпорни и као такви озбиљни кандидати за рана унутрашња оболења. Узрок оваквом бедном стању јесте: одсуство најелементарнијих здравствених погодаба код вођење наше школске деце, и непоклањање довољно пажње физичком васпитању наших ђака.

Чланови Управног Одбора Београдског Обл. Ц. К. посећивали су куће где станују ова деца, и наилазили су на страшне призоре: деца станују по влажним становима, сутеренима, без сунца и ваздуха, често уз то са још неколико својих чланова, са по још једним или двојицом у кревету. И кад се узме у обзир недовољност исхране, онда је очевидно зашто је овакво стање код наше школске деце. Его, таква деца у најбише случајева улазе у Опоравилишта.

Као учмала и бледа биљка кад се изнесе на сунце ваздух и светлост, па храњена добром храном, влагом и соком, што се развије у дивну и бујну биљку, тако и ова школска деца, после 30—40 дана проведених у Опоравилишту, постају пуначка, румена, светла и весела, добију боју лица, добију апетит, жлезде изгубе.

Да се постигну овакви резултати, има да се благодари и организацији и исхрани деце у Опоравилишту.

Све време у Опоравилишту проводи се по утврђеном распореду занимања. Сви устају у 6 часова, до 7 часова под надзором нудиља Ц. К. умију лице, врат, груди, па од 7 ч. шетају кроз шуму. У 7½ ч. доручак. За то време постеље се ветре. До 9 часова успремање шатора и логора, а у 9 часова управник лично врши *смотиру чистоће.* Од 9—10 ч. лаке соколске вежбе, а у 10 ч. ужина. После тога до 11½ часова сунчање и купање, или, ако је рђаво време, лектира и лаки писмени састави. Ручак у 12 ч., а до 3½ часа одмарање и лежање; у 4 ч., ужина. После ужине шетња у шуму и соколске вежбе, игре, песме до вечере у 7 часова. За овим дружарски разговори и спавање у 8½ ч. Облигатно је прање руку пре обеда и прање зуба и уста после обеда. Деца се купају 2—3 пута недељно.

Живот у логору уређен је по лекарским принципима живота. Сваки шатор има старешину и по једног дежурног који се уредно и савесно на дан смењују. Они одређују редаре и редуше да доведу у ред свога одељења. Примећено је да овакав живот чини задовољство деци, и да би им без тога живот био у Опоравилишту празан и досадан.

С погледом на најважнији период у дечијем развитку, када су физиолошки органи у јеку најактивнијег функционисања, као и на потребу потпуне раније учињеног дефицита у исхрани, и потреби дечјег растења — на квалитет хране се обраћа највећа пажња, пази се да се деци даје таква храна из које се највише извлачи топлота и енергија. Тако свако дете просечно троши по 500 гр. хлеба, 500 гр. млека, 150 гр. меса, 400 гр. поврћа, 100 гр. воћа, 30 гр. путера, 30 гр. шећера, 30 гр. масти. Дневно имају по пет оброка: доручак, две ужине — пре и по подне, — ручак и вечеру. За доручак примају млеко, за ручак два јела: чорба или супа, и једно јело с месом, а четвртком и недељом још и печење и колаче; за вечеру опет два јела, али без меса. За ужине се даје хлеб са мармеладом, сиром, кајмаком, медом.

Благодареји свим чиновницама које благотворно делују на децу, повећање телесне тежине креће се од 4—6 кгр., а било је случајева и са 8 кгр.—То је кратак приказ рада у Опоравилишту и његов историски преглед.

Београдски Одбани Ц. К. отварајући једно своје Дечје Опоравилиште и овде у Ковиљачи, поред повољних климатских услова, — полагао је и на свесрдни пријем од стране бањске управе, као и осталих тела, чији смо пријем у пуној мери уживали. Затим завршетку у име управе Опоравилишта захваљујем се најсрдачније на свему управнику бање, бањским лекарима, као и лекару г. д-р Милораду Бошковићу из Лознице, који је децу бесплатно прегледао; затим управитељу и Одбору овд. школе који нам је уступио за наше потребе две учионице и двориште.

Црвени Крст ће идуће године још обилније развити своју акцију у овом правцу.

Ковиљача. **Ф. Тошовић.**

Биро Интернационалне Феминистичке Алиансе у Женеви.

За време заседања Лиге Народа, септембра месеца сваке године, Женева постаје прави центар интернационалног рада, као државна — преко званичних представника, тако и приватне иницијативе — преко представника великих интернационалних организација. Све велике интернационалне организације имају тада своје представнике у Женеви, који се труде да својим личним присуством и додиром са представницима разних држава утичу да одлуке Лиге Народа, тог највећег интернационалног форума, буду што више у складу са општим напредним тежњама великих интернационалних организација.

Интернационална Феминистичка Алианса такође је обавестила све своје чланове да ће од 29 августа до 20 септембра у Женеви имати свој Биро у Foyer Feminin, 11 Cours de Rive (2 спрат).

За све време заседања Скупштине Лиге Народа у овоме Бироу ће се скупљати феминистичке које се налазе у Женеви: у њему ће се моћи добити сва обавештења, која могу интересовати феминистичке, као и обавештења о раду Лиге Народа; ту ће се моћи видети представнице феминистичких организација из целога света, и упознати се са целокупним феминистичким покретом. Интернационална феминистичка Алианса ће за то време организовати интересантна предавања, и у Бироу ће се приредити један циклус козерија, на којима ће се моћи чути најинтересантније феминистичке личности. Сваког понедеоника ће бити интиман чај ради ближег упознавања феминисткиња, које се налазе у томе моменту у Женеви. У Бироу ће се такође моћи добити и улазнице за седнице Лиге Народа. Председница Интернационалне Феминистичке Алиансе г-ђа Corbett Ashby која ће за све то време бити у Женеви, најљубазније позива све феминисткиње, које се тамо налазе, да што чешће свраћају у Биро, ради претресања свих интересантних питања, која се могу појављивати у току рада Скупштине.

Алианса Женских Покрета би се веома радовала ако би која од наших чланица, којој се укаже могућност да у то доба буде у Женеви, била тако посетилац овог пријатног феминистичког центра, те буде у могућности да нам донесе интересантне новости о великом феминистичком покрету и раду Лиге Народа.

Порука америкинских жена.

14 маја, у главном штабу народне женске странке у Вашингтону, одржала се предконференција о дневном реду Националног Конвента у Colorado-Spsingzy.

Све су дворане накићене цветом у боји партије: бело, лила, жуто. У овом дивном оквиру створеном од женских руку вечале су се озбиљне ствари. Председавала је Edita Hongthon-Hoaker.

Прве жене Уједињених Држава Северне Америке третирале су проблем светске заједнице жена. На нама је сада да стиснемо свесрдно нама пружене руке.

Зову нас жене новог света. Ово је млађа генерација, која хита напред. Питају има ли заједничке везе међу женама целог света, која нас оспособљава за заједничку акцију? А ми, жене старога света, одговарамо: има! Има једна веза, која нас везује, старо и младо, сиромашно и богато широм овога света а то је: Материнство.

У овој тачци се разумемо. Жене које имају деце, најбоље схватају осећање мајчиног срца. Ја за себе налазим да су деца целог света и моја деца. Пошто се овако лако разумемо, наћи ћемо заједничке путеве.

Кад су се наши синови враћали са ваздушног пута из Индије, провели смо исте немирне дане као кад смо очекивали први смелог пилота преко Океана.

Зато нема месне препреке међу же нама целога света, зато треба да се сложе као велемоћ целе земље на којој живимо, коју треба да уредимо што боље за будућност наше деце и унучади.

Многи ће казати: разлика живота и жена старог и новог света тако је велика да се не можемо сложити у заједничком раду. Друге су животне борбе тамо, друге код нас. Истина, тип Американке је други, други је наш. Европљанке се теже крећу, натоварене је традицијом, пуна сентименталности, хуче под теретом дужности. Европљанка гаји пре свега своју кућу и породицу. Американка своју личност. Из ове различности наступало би учење и поучавање. Најбише би користи имале наше домаћице, које грцају под теретом домаћих послова, научиле би се користити модерном техником и прилагодити нашим приликама.

Да, али где су наше жене са правом гласа, које би техниче олакшице за наше домаћице увеле у оквир законодавства? Где је наша заједничка моћ гласова, да се створи модеран парламенат? Наш би поредак ишао на лакши и јевтинији газдински живот а не на партијске агитације и плакатирање.

Исто толико има да уче жене новог света од нас. Пионери нашег женског покрета прешли су тежак пут, пун горких искустава. Какав богат материал за измене и допуне.

Наши синови лете, лете са једног краја света на други, доказујући да нема препреке ни даљине. Материнска срца, која их прате на далеким путевима, сусрећу се широм овог света. Иста су позвана да промене, уљепшају, учине све, да је свако срећан и задовољан на кугли земљиној на којој ће наш живот продужити — наша деца.

Панчево. **Ј. Повнанова.**

Белешке.

Нама за пример. — Словеначки женски лист „Женски Свет“, који излази већ пет година у Трсту, дакле у месту где су прилике за развитак најмање повољне, има ове године *15.000 и рачју йетнаесй хиљада йрейшайника:*

Радујемо се од свег срца овом великом успеху Словенкиња под ужасним терором италианског фашизма. Истина, да је »Женски Свет«, ако га упоредимо са „Женским Покретом“ лакша лектира, јер се не бави искључиво као наш лист феминистичким питањем и питањима, која су с њим у најтешњој вези, али ипак 15.000. претплатника доказује, шта се може постићи енергичном агитацијом; јер ових 15.000 претплатница »Женскога Света« су нашле жене саме. Свака читатељка је придобила по неколико нових претплатница и само у текућој години је порастао број претплатница за три хиљаде, од 12.000 на 15.000 »Женски Свет« чита се само у словеначким крајевима Италије и у Словеначкој, има дакле много мањи терен где се може ширити него што га има наш лист.

Да ли је потребно да овом факту додамо још нарочити апел нашим женама? Да ли није нама много лакше да добијемо 15.000 претплатница, него оним нашим мученицама у Италији?

Народна Женска Задруга у Дубровнику на својој годишњој скупштини поднела је врло леп извештај о раду у 1926 години. Задруга је развила свој социални и просветни рад, приредила је седам веома занимљивих предавања, и основала је дечје забавиште у Гружу. Предавачи и тема предавања су следећи: Г. Богослав Павловић, јурист, предавао је о сељачкој жени и женском покрету; Д-р Н. Тибановић, о женским манастирима у Дубровнику; професор Кристе Криле „Осам дана на океану“; Г. Спасоје Мерло, председник окружног суда о жени; Г-ђа Местра Паола Беговић о Рикарду Вагнеру; Г-ђица Јелисавета Вавра о свом путовању у Индији и теозофским покретима; Г. Спасоје Мерло о разводу брака.

Забавиште у Гружу отворено је 1. маја; у њему има 80 деце. Поред забавишта у Гружу Задруга има и забавиште у Дубровнику заједно са обдаништем у коме је било 120 деце; а хранило се дневно 30 деце. Обе институције наилазе на врло леп пријем грађана, а да су одзелике потребе најбоље доказује велики број деце која их похађају.

Поред ових социалних институција за децу Задруга руководи и Диспансером за туберкулозне и Диспансером за мајке и одојчад. Обе установе под стручном управом — прва под управом Д-р Орлића, друга под управом Д-р Мариновића — постижу веома лепе резултате. У обема установама деле се сиромашном грађанству лекови и млеко.

Задруга учествује и у вођењу занатске школе, која је полудржавна институција. Школа има већ прве поручбине и ако услед буџетске немогућности одељење за народни вез, бели вез и чипке није организовано. Везови, које израђују »Пчелице« у Дубровнику и Цавтату, продају се у Задрузи. Доста се везова продало, нарочито за време пролећа и лета, када је највећи промет странаца, те тако ови лепи везови одлазе у Немачку, Енглеску и чак Америку.

У овој години два штићеника Задруге довршила су школовање и Задруга је узела другу два штићеника да их изведе на пут. Многима је Задруга пружила у невољи помоћ у новцу и роби. — Изабрана је нова управа са мандатом за три године, под председништвом госпође Злате Сеса

Штампарија »МЛАДА СРБИЈА« Београд, Ускочка 6а. — Телефон 14-40